

Aan de orde is de behandeling van:

- **het voorstel van wet van de leden Eijsink, Van Dijk, Hachchi, El Fassed, Voordewind, Ouwehand, Van der Staaij, Hernandez, Bruins Slot en Bosman tot vaststelling van regels omtrent de bijzondere zorgplicht voor veteranen (Veteranenwet) (32414).**

De **voorzitter**:

Ik heet de aanwezige initiatiefnemers, mevrouw Eijsink, de heer Jasper van Dijk, mevrouw Hachchi, de heer El Fassed, de heer Voordewind, de heer Van der Staaij, de heer Hernandez en de heer Bosman, hun adviseurs, mevrouw Van Rossum, de heer Van der Meijden en mevrouw Bosman, en de minister van Defensie van harte welkom in de Eerste Kamer. Het lijkt wel op de algemene politieke beschouwingen, maar dan met een kabinet in nieuwe samenstelling. Mevrouw Ouwehand, mede-initiatiefneemster is afwezig. Ik heb begrepen dat mevrouw Bruins Slot nog bezig is aan de overzijde, maar haar zullen wij in de loop van de avond ongetwijfeld ook achter de regeringstafel aantreffen.

Ik geef het woord als eerste aan mevrouw Vlietstra, die haar maidenspeech zal houden.

De beraadslaging wordt geopend.

Mevrouw **Vlietstra** (PvdA):

Voorzitter, Ik wil graag beginnen de initiatiefnemers van het wetsvoorstel een groot compliment te geven. Het is heel bijzonder dat alle in de Tweede Kamer vertegenwoordigde partijen gezamenlijk, onder de volhardende aanvoering van Angeliën Eijsink, een initiatiefwetsvoorstel hebben ontwikkeld en ingediend. Het moet de mensen achter de regeringstafel veel voldoening geven dat het wetsvoorstel unaniem is aanvaard in de Tweede Kamer en ik hoop dat we aan het eind van de behandeling in deze Kamer eveneens tot unanieme besluitvorming komen. Aan mijn fractie zal het niet liggen! Naast de unanieme politieke steun is gebleken dat het wetsvoorstel ook kan bogen op een breed maatschappelijk draagvlak. Bij het opstellen ervan is er nauw overleg geweest met de militaire vakbonden, veteranenorganisaties, veteranen, huisartsen en specialisten. En ook dat is de verdienste van de initiatiefnemers.

Wij hadden in deze Kamer het wetsvoorstel kunnen afdoen als hamerstuk, maar daarmee zouden we in de ogen van mijn fractie tekort hebben gedaan aan het grote belang van de wet, aan de indieners en aan al die oud-militairen, hun partners en gezinnen, die jarenlang hebben gepleit voor een beter veteranenbeleid. De PvdA-fractie wil dan ook graag een bijdrage leveren aan dit debat en daarbij nog een enkele vraag stellen aan de indieners en de minister. De meeste van onze vragen zijn al beantwoord na het lezen van de Handelingen van de Tweede Kamer.

Het wetsvoorstel ziet op een geïntegreerd, proactief en preventief veteranenbeleid en introduceert een bijzondere zorgplicht van de overheid waarop veteranen en hun relaties aanspraak kunnen maken. Kernbegrippen in het

wetsvoorstel zijn "erkenning" en "waardering" enerzijds en "zorgplicht" anderzijds.

In een vorige functie heb ik regelmatig ervaren hoe belangrijk erkenning en waardering zijn voor de oud-militairen. Zo werd tijdens de eerste Nederlandse Veteranendag in mijn toenmalige gemeente bij het oorlogsmonument een gedenksteen onthuld met daarop de namen van de omgekomen militairen in voormalig Nederlands-Indië. Dat riep grote emoties op bij de aanwezige Indiëveteranen. Voor deze erkenning van hun gesneuvelde kamergenoten hadden zij jaren geknokt.

Ik had in dezelfde functie het voorrecht om verschillende keren in Srebrenica en Potocari de herdenking van de val van de enclave mee te maken. In gesprekken met ex-Dutchbatters daar en in Nederland is mij duidelijk geworden hoe belangrijk niet alleen erkenning is, maar ook hoe noodzakelijk het is dat er zorg en begeleiding zijn voor militairen die worstelen met psychische problemen als gevolg van de levensbedreigende situaties waarin zij hebben verkeerd, of die kampen met schuldgevoelens omdat ze meer hadden willen doen voor de mensen die ze moesten beschermen.

Voorzitter, de cijfers spreken voor zich: 5% tot 10% van de militairen die uitgezonden zijn geweest, kampt nadien met psychische klachten en een meerderheid daarvan lijdt aan PTSS. Dat heeft een grote impact op hun leven, maar ook op dat van hun relaties. Waar militairen verplicht zijn de hun door de overheid opgedragen taken tijdens missies uit te voeren, legt dat een zware verantwoordelijkheid bij diezelfde overheid als het gaat om de zorgplicht voor, tijdens en na uitzending; niet alleen voor de militair of ex-militair, maar ook voor zijn of haar relaties. Zij zijn namelijk degenen die hun partner bijstaan en dienen als klankbord en daarmee verdienen ook zij onze erkenning en zorg.

Er is in de loop der jaren het nodige aan veteranenzorg ontwikkeld. Wat echter keer op keer blijkt, is dat het huidige beleid onvoldoende proactief is, een versnipperd werkveld kent en dat veteranen vaak het gevoel hebben van het kastje naar de muur te worden gestuurd. Dit wetsvoorstel wil die versnippering opheffen en de toegang tot zorg eenvoudig en duidelijk maken. Daartoe worden diverse al bestaande regelingen opgenomen in de wet en enkele nieuwe toegevoegd: het veteranenregistratiesysteem, de instelling van één zorgloket, de veteranenombudsman en het recht op een uitkering van 80% van het laatstverdiende inkomen voor veteranen met ernstige gezondheidsproblemen om te kunnen werken aan hun herstel. Dit laatste onafhankelijk van het moment waarop de gezondheidsproblemen zich voordoen.

De PvdA-fractie kan zich, zoals gezegd, volledig vinden in het wetsvoorstel. Wij zien het als een sluitstuk van jarenlange discussies waarbij vrouwen en mannen die onder vaak zware omstandigheden ergens in de wereld taken hebben vervuld die hun zijn opgedragen door de Nederlandse overheid, de erkenning en waardering krijgen die zij verdienen, niet alleen in de vorm van de jaarlijkse Veteranendag, een veteranenpas en een draaginsigne van veteranen, maar ook en misschien wel juist door de in de wet opgenomen nieuwe regelingen zoals de veteranenombudsman, het zorgloket en het recht op een uitkering bij het werken aan herstel en arbeidsre-integratie. Wij zien de wet wel als een voorlopig sluitstuk. Voorlopig, omdat een groot aantal artikelen nadere uitwerking behoeft in de vorm van één of meerdere AMvB's.

Nu komt het aan op de uitvoering. Voorkomen moet worden dat het blijft bij mooie voornemens. Op dit punt heb ik een vraag aan zowel de indieners van het wetsvoorstel als de minister. Wat is de reden dat de indieners ervoor hebben gekozen, de voorgestelde regelingen niet uit te werken in de wet zelf, maar in één of meerdere AMvB's? Weliswaar is in artikel 13 vastgelegd dat alle AMvB's zullen worden voorgehangen bij beide Kamers der Staten-Generaal – en natuurlijk zullen de initiatiefnemers het kabinet op de voet volgen bij de voorbereiding daarvan – maar zij hadden er ook voor kunnen kiezen zelf de uitwerking ter hand te nemen. Graag een antwoord op dit punt.

In het verlengde daarvan ligt mijn vraag aan de minister: kan de minister aangeven wanneer wij de nadere uitwerking tegemoet kunnen zien van de artikelen 2 (erkenning/waardering), 3 (zorgplicht voor en tijdens inzet), 4 (zorgplicht na inzet), 5 (bijzondere zorgplicht na inzet), 7 (inkomensvoorziening in verband met zorg), 8 (veteranenloket en zorgcoördinatie) en 9 (veteranenregistratiesysteem)? Graag ontvangen wij van de minister een tijdspad waarin is aangegeven welke regeling op welk moment voorgelegd gaat worden.

Voorzitter, een belangrijk artikel in het wetsvoorstel betreft het veteranenregistratiesysteem. Ten behoeve van de identificatie van veteranen en van de mogelijkheid tot het informeren van veteranen over voor hen belangrijke zaken op basis van de genoemde artikelen 2 tot en met 8, worden hun persoonsgegevens verwerkt in een registratiesysteem. De minister is daarvoor verantwoordelijk. De indieners gaan ervan uit dat opname in dit systeem niet vrijwillig is of, anders gezegd, dat verplichte opname noodzakelijk is. Bij de beantwoording van vragen op dit punt in de Tweede Kamer hebben de initiatiefnemers aangegeven dat zij zich realiseren dat dit een inmenging is in respectievelijk een beperking is van de persoonlijke levenssfeer zoals opgenomen in de Grondwet en het EVRM. Zij hebben ook aangegeven dat de nog te ontwikkelen AMvB voorgelegd zal moeten worden aan het College Bescherming Persoonsgegevens. Privacybescherming is voor mijn fractie een groot goed. Ik zou dan ook de initiatiefnemers willen vragen, nog eens heel precies aan te geven wat in hun ogen de noodzaak is van verplichte registratie en waarom niet volstaan kan worden met registratie op vrijwillige basis. Wij hechten er eveneens zeer aan dat dit punt te zijner tijd wordt voorgelegd aan het CBP.

De instelling van een aparte veteranenombudsman als onderdeel van het instituut Nationale ombudsman in zijn rol als onafhankelijke tweedelijnsvoorziening juichen wij toe. Ook de Nationale ombudsman zelf is positief over deze keuze. Die draagt bij aan de erkenning van de speciale problematiek van veteranen en verhoogt de laagdrempeligheid voor veteranen en hun relaties. Tegelijkertijd is het een praktische oplossing om te voorkomen dat er twee naast elkaar staande instituten ontstaan, wordt bevorderd dat gebruikgemaakt kan worden van de kennis en expertise die op dit onderwerp al bij de Nationale ombudsman aanwezig zijn en omgekeerd kan de Nationale ombudsman zijn kennis op dit specifieke terrein vergroten. In het jaarverslag van de Nationale ombudsman kunnen wij volgen welke adviezen zijn uitgebracht. Ik heb ook op dit punt nog een vraag. Hoe moet ik mij de veteranenombudsman voorstellen? Is het een instituut binnen het instituut Nationale ombudsman of vormt het een geïntegreerd onderdeel van de werkzaamheden daarvan?

Het wetsvoorstel regelt dat de minister elke twee jaar verslag uitbrengt aan beide Kamers omtrent de doeltreffendheid en effecten van de wet. Een belangrijke zaak, zeker nu de meeste artikelen in de wet nog nader uitgewerkt moeten worden in een AMvB. Mijn fractie kan zich goed voorstellen dat niet pas over twee jaar, maar al bij de volgende begroting door de minister verslag wordt gedaan van de voortgang van de uitwerking van de wet. Ik krijg graag een toezegging van de minister op dit punt.

Tot slot heb ik nog een laatste vraag aan de minister. Tot mijn vreugde heb ik gelezen dat de minister erin is geslaagd de 110 mln. te vinden die nodig is voor het inlossen van de zogenaamde "ereschuld". Daar wil ik de minister zeer mee complimenteren. Bij de behandeling in de Tweede Kamer heeft hij beloofd zijn uiterste best te doen dit nog in 2011 te regelen en hij heeft woord gehouden. Chapeau! Dat schept wel de verplichting om nu ook snel te komen met een uitwerkingsregeling. Ik hoor graag van de minister wanneer wij die tegemoet kunnen zien.

Voorzitter, Het zal duidelijk zijn dat mijn fractie van harte instemt met het wetsvoorstel. Wij wachten de beantwoording van onze vragen met belangstelling af.

De voorzitter:

Mevrouw Vlietstra, van harte gelukgewenst met de maïdenspeech die u zojuist hebt gehouden.

Met een achtergrond in het vormingswerk, cultureel werk en educatief werk voor vrouwen bent u in 1982 voor het eerst gekozen tot lid van de gemeenteraad van Leeuwarden. Vervolgens bent u sinds 1986, nu 25 jaar, nagevoel zonder onderbreking werkzaam in het openbaar bestuur. In Leeuwarden was u negen jaar wethouder van onderwijs, financiën, stadsvernieuwing en sociale vernieuwing en van 1991 tot 1995 tevens locoburgemeester. Aansluitend was u veertien jaar burgemeester van Winschoten. In deze periode was u nauw betrokken bij het project Blauwestad, dat vanwege zijn grootschaligheid en bijzondere karakter landelijk de aandacht trok. In februari 2009 werd u lid van Gedeputeerde Staten in Drenthe, met in uw portefeuille economische zaken en financiën. Per 5 oktober van dit jaar bent u weer benoemd tot burgemeester, maar nu als waarnemer in de Zuid-Drentse gemeente De Wolden, een landelijke gemeente met zeventien dorpskernen – ik word al moe als ik eraan denk – slechts van elkaar gescheiden door beekdalen, stuwwallen en bospercelen.

Uw gehele bestuurlijke loopbaan speelde zich af in het noorden van ons land. Met uw verkiezing tot lid van de Eerste Kamer zet u uw eerste stap in de landelijke politiek. Sommige vertegenwoordigers uit uw achterban beschouwen u als behartiger van de Noord-Nederlandse belangen in de senaat, maar ik twijfel er niet aan dat u deze in het nationale perspectief zult weten te plaatsen.

Ik kan u aanduiden als een ambassadeur pur sang van de Noord-Nederlandse cultuur, landschappen en monumenten, gelet op de vele bestuurlijke en toezichhoudende functies die u vervult en hebt vervuld in regionale organisaties die waarden op deze terreinen koesteren en promoten. Een paar voorbeelden: Het Groninger Landschap, Oude Groninger Kerken, Federatie Monumentenorganisaties Groningen, Nationaal Park Lauwersmeer en ga zo maar door.

Uw eerdere activiteiten op het vlak van intergemeentelijke samenwerking en uw inzet in partijverband voor opleidingen van wethouders en raadsleden laten zien dat u veel waarde hecht aan de kwaliteit van lokaal en regionaal bestuur.

Vlietstra

De schat aan kennis en ervaring die u meebrengt, zet u in deze Kamer in als lid van de commissie voor Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, de commissie voor Infrastructuur, Milieu en Ruimtelijke Ordening, de commissie voor Verzoekschriften en natuurlijk de commissie waarvoor u nu het woord voert.

Ik hoop dat u in de komende tijd met zeer veel plezier en resultaat uw werk als Kamerlid zult verrichten. Nogmaals van harte gelukgewenst.

Mevrouw **Vlietstra** (PvdA):
Dank u wel.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De heer **Ganzevoort** (GroenLinks):
Voorzitter. Ik begin graag met publiekelijk mevrouw Vlietstra te feliciteren met haar maidenspeech.

Oorlog is niet normaal. Vechten is niet normaal. Dat is de les die de meeste opvoeders hun kinderen meegeven. Het is ook deel van de pacifistische wortels van mijn partij. Conflicten los je op met woorden, niet met wapens, maar we sluiten onze ogen niet voor de werkelijkheid dat militair ingrijpen soms onvermijdelijk is ter verdediging van het Koninkrijk of van de internationale rechtsorde. Echter het grondbesef blijft dat gevechtshandelingen nooit de ideale methode zijn, hooguit het laatste redmiddel. Oorlog is niet normaal en juist daarom heeft de overheid een bijzondere zorgplicht voor mensen die zij in die niet-normale omstandigheden brengt. Wij zijn als samenleving verantwoordelijk voor de risico's en de gevolgen van deze inzet. De risico's kunnen groot zijn, zoals we weten uit onderzoek rond bijvoorbeeld PTSS en zoals ik zelf merk bij trainingen over trauma die ik geef aan de geestelijk verzorgers in de krijgsmacht.

Omdat oorlog niet normaal is, is de fractie van GroenLinks de indianers van de Veteranenwet dankbaar voor hun initiatief. Het is in onze ogen een sterk intentionele wet. Voordat concrete kaders en maatregelen worden aangewezen, maakt de wet eerst de intentie glashelder. Onze minister voert een beleid dat is gericht op het bevorderen van erkenning en waardering. Onze minister heeft een zorgplicht voor militairen die worden ingezet en hun relaties. Die beide dimensies zijn van belang: erkenning en zorg. Het is ook van belang dat dit niet zuinig maar ruiterlijk is geformuleerd, tot en met een inkomensvangnet en een veteranenombudsman. Het intentionele karakter van de wet heeft natuurlijk gevolgen voor de begrenzing en de definitie. Ik wil graag op dat punt een enkele vraag stellen.

Het criterium om onder de reikwijdte van deze wet te vallen is dat men militair moet zijn of ongeveer daaraan gelijkgesteld en dat men gediend heeft onder oorlogsomstandigheden dan wel deelgenomen heeft aan een missie ter handhaving of bevordering van de internationale rechtsorde. Dat lijkt duidelijk, maar toch. In de hedendaagse wereld heeft oorlog soms heel andere gestalten dan vroeger en daarbij zijn termen als "oorlogsomstandigheden" en "missie" niet altijd helemaal toereikend. Zo valt bijvoorbeeld de strijd tegen terrorisme niet per definitie onder deze termen, maar is het wel degelijk een vorm van gewapende strijd. Moeten we dan ook niet spreken over veteranen?

De nota naar aanleiding van het verslag noemt als reden voor een bijzondere positie dat "alleen voor militairen het lopen van risico's het hoofdkenmerk van het beroep is, dat zij door tegenstanders actief naar het leven worden gestaan en zij actief geweld moeten gebruiken om deze tegenstanders te doden of buiten gevecht te stellen". Geldt dat niet in potentie ook sterk bij de strijd tegen terrorisme, waaronder terugkijkend bijvoorbeeld ook de militairen die ingezet werden bij de treinkaping in 1977? Wat betekent het voor de samenwerking tussen Defensie en politie bij DSI en UIM? Hoe wordt hier omgegaan met de vraag wie wel en wie niet een beroep mag doen op erkenning en zorg?

Eenzelfde vraag speelt bij de gewijzigde methoden van oorlogsvoering die ontstaan door nieuwe technologie. Gaat bijvoorbeeld een dronepilot op missie als hij of zij op afstand, zeg vanuit een commandolocatie in Nederland, ergens ter wereld gronddoelen aanvalt en 's avonds weer bij zijn gezin aan tafel aanschuift? Zijn dat dan oorlogsomstandigheden? Enerzijds is er geen sprake van persoonlijke geweldsrisico's. Anderzijds blijkt ook hier wel degelijk PTSS te kunnen optreden.

Met deze vragen stelt mijn fractie niet de wet of de gebruikte definities als zodanig ter discussie en we zullen blij zijn als deze wet inderdaad wordt aangenomen. Wel vragen wij hoe de indianers en de regering denken over de gevolgen van veranderende manieren van oorlogsvoering en over een ruimhartige omgang met deze definities wanneer de omstandigheden wijzigen – dat zal ongetwijfeld gebeuren – zodat er niet opnieuw mensen tussen wal en schip vallen. Want oorlog is niet normaal. Het mag dat in ons denken ook nooit worden. Wij zijn als samenleving erkenning en zorg schuldig aan wie zich voor ons in gevaar begeven.

De heer **Van Kappen** (VVD):

Voorzitter. Alvorens ik begin aan mijn bijdrage wil ook ik mevrouw Vlietstra van harte feliciteren met haar maidenspeech.

Het is een voorrecht om vandaag het woord te mogen voeren over het wetsvoorstel dat in de wandeling wordt aangeduid met de "Veteranenwet". Dit wetsvoorstel heeft een lange voorgeschiedenis en het feit dat het wetsvoorstel nu eindelijk voorligt in deze Kamer, is in eerste instantie te danken aan de Tweede Kamer, die het initiatief tot dit wetsvoorstel heeft genomen. Eindelijk is de erkenning van en de waardering voor veteranen wettelijk vastgelegd en is er tevens ordening aangebracht in het verwarrende doolhof aan regelingen waar veteranen gebruik van kunnen maken. De initiatiefnemers, maar in het bijzonder mevrouw Eijssink als voortrekker, verdienen dan ook alle lof voor dit initiatief. Onze lof strekt zich tevens uit tot de minister en alle adviseurs en ambtenaren bij Defensie die hard hebben gewerkt om het voorliggende wetsvoorstel te realiseren.

Het bijzondere is dat dit initiatiefwetsvoorstel gedragen wordt door alle partijen in de Tweede Kamer. Dat komt niet vaak voor. Dat feit op zich is al een duidelijk signaal dat de zorgplicht voor veteranen de politieke scheidslijnen overstijgt. En zo hoort dat ook. Immers, hoe men ook denkt over nut en noodzaak van de missies die de krijgsmacht worden opgedragen, militairen hebben de plicht om de door de wettige regering opgedragen taken uit te voeren. Weigeren is geen optie en levert meestal ook